

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ТА ТРАНСФЕР ТЕХНОЛОГІЙ

**Методичні рекомендації
до виконання практичних завдань,
лабораторних і самостійних робіт
здобувачів вищої освіти спеціальності D3 «Менеджмент»
освітньої програми «Менеджмент»
другого (магістерського) рівня**

**Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2026**

УДК 347.77./78(072.034)

I-73

Укладачі: В. В. Томах
Г. В. Демченко

Затверджено на засіданні кафедри менеджменту, логістики та інновацій.

Протокол № 9 від 19.01.2026 р.

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Інтелектуальна власність та трансфер технологій [Електронний ресурс] : методичні рекомендації до виконання практичних завдань, лабораторних і самостійних робіт здобувачів вищої освіти спеціальності D3 «Менеджмент» освітньої програми «Менеджмент» другого (магістерського) рівня / уклад. В. В. Томах, Г. В. Демченко. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2026. – 56 с.

Подано методичні рекомендації до виконання практичних завдань, лабораторних і самостійних робіт за темами, які розглядають у процесі вивчення навчальної дисципліни. Запропоновано практичні завдання, лабораторні роботи та завдання для самостійного виконання, які сприятимуть закріпленню здобувачами вищої освіти теоретичних знань і набуттю навичок у сфері інтелектуальної власності.

Рекомендовано для здобувачів вищої освіти спеціальності D3 «Менеджмент» освітньої програми «Менеджмент» другого (магістерського) рівня.

УДК 347.77./78(072.034)

© Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця, 2026

Вступ

У сучасній економіці знань інтелектуальна власність перетворюється на один із ключових чинників забезпечення конкурентоспроможності підприємств, галузей та національної економіки загалом. Зростання частки нематеріальних активів у структурі ринкової вартості компаній, активізація інноваційних процесів, цифровізація бізнесу та інтеграція України до європейського економічного простору зумовлюють необхідність формування системного підходу до управління результатами інтелектуальної діяльності. У цих умовах інтелектуальна власність є не лише об'єктом правового захисту, а й важливим економічним ресурсом, який потребує професійного управління, стратегічного планування та ефективної комерціалізації.

Особливої актуальності питання управління інтелектуальною власністю набувають в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення економіки України, коли інновації, технологічний розвиток і трансфер знань стають основою модернізації виробництва, підвищення технологічної незалежності та інтеграції у глобальні ланцюги створення вартості. Від здатності підприємств ефективно захищати свої розробки, формувати портфель об'єктів інтелектуальної власності, укладати ліцензійні договори та здійснювати трансфер технологій залежить їхня стійкість, інвестиційна привабливість і довгостроковий розвиток.

Трансфер технологій як складова інноваційної діяльності забезпечує взаємодію науки, бізнесу та держави, сприяє впровадженню результатів наукових досліджень у виробничу практику та формуванню високотехнологічних секторів економіки. У цьому контексті важливе значення має вивчення організаційно-економічних механізмів передавання прав на об'єкти інтелектуальної власності, оцінювання їхньої вартості, визначення умов ліцензування, франчайзингу, створення спільних підприємств, стартапів та інших форм комерціалізації інновацій.

Навчальну дисципліну «Інтелектуальна власність та трансфер технологій» орієнтовано на формування у здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти комплексного бачення ролі інтелектуальної власності в системі стратегічного управління підприємством. Велику увагу приділено інтеграції правових, економічних і управлінських аспектів функціонування системи інтелектуальної власності, аналізу міжнародних практик охорони прав, особливостей функціонування національної

системи правового захисту, а також формуванню навичок розроблення управлінських рішень щодо використання та комерціалізації результатів інтелектуальної діяльності.

Методичні рекомендації до виконання практичних завдань, лабораторних і самостійних робіт спрямовано на забезпечення поглибленого засвоєння теоретичних положень та набуття практичних компетентностей у сфері управління інтелектуальною власністю. Виконання запропонованих завдань передбачає аналіз нормативно-правових актів України та міжнародних документів, оцінювання ефективності використання нематеріальних активів, розрахунок економічних показників комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності, підготовку проєктів ліцензійних договорів, визначення стратегії управління портфелем інтелектуальних активів підприємства.

Зміст методичних рекомендацій структуровано таким чином, щоб сприяти формуванню у здобувачів вищої освіти системного мислення, здатності до аналітичного оцінювання управлінських ситуацій, ухвалення обґрунтованих рішень у сфері інтелектуальної власності та трансферу технологій, а також розвитку професійних навичок роботи з інноваційними проєктами в умовах динамічного та невизначеного зовнішнього середовища.

Результатом опанування навчальної дисципліни має стати здатність здобувачів вищої освіти інтегрувати знання з менеджменту, права та економіки для розроблення та реалізації стратегій управління інтелектуальною власністю, оцінювання комерційного потенціалу інновацій та організації ефективного трансферу технологій як інструменту сталого розвитку підприємства.

Основою викладання навчальної дисципліни «Інтелектуальна власність та трансфер технологій» є лекційні, практичні та лабораторні заняття, а також семінарські заняття, присвячені аналізу найбільш актуальних і дискусійних питань у сфері правової охорони об'єктів інтелектуальної власності, комерціалізації результатів інтелектуальної діяльності та організації трансферу технологій.

Аудиторну роботу доповнює самостійна робота здобувачів вищої освіти, що передбачає опрацювання нормативно-правових актів України та міжнародних документів у сфері інтелектуальної власності, аналіз наукових джерел, виконання розрахункових і ситуаційних завдань, підготовку проєктів управлінських рішень щодо застосування та передавання

прав на об'єкти інтелектуальної власності. Для цього використовують рекомендовану наукову і навчально-методичну літературу, матеріали лекцій, методичні рекомендації та індивідуальні завдання, що надає викладач.

Закріплення теоретичних положень навчальної дисципліни відбувається під час виконання практичних і лабораторних робіт, спрямованих на формування навичок аналізу правового статусу об'єктів інтелектуальної власності, оцінювання їхньої вартості, розроблення ліцензійних договорів, визначення економічної доцільності комерціалізації інновацій та організації процесів трансферу технологій. Виконання таких завдань дозволяє здійснювати поточний контроль рівня засвоєння навчального матеріалу за окремими темами та оцінювати сформованість професійних компетентностей здобувачів вищої освіти.

Результати навчання та компетентності, що формуються у процесі опанування навчальної дисципліни, наведено в табл. 1.

Таблиця 1

**Результати навчання та компетентності,
які формує навчальна дисципліна**

Результати навчання	Компетентності, якими має оволодіти здобувач вищої освіти
РН1	ЗК4; СК8
РН2	СК6
РН3	СК7
РН4	СК8; СК10
РН5	ЗК6; СК7
РН6	ЗК4; СК6
РН7	СК10
РН8	СК4
РН9	СК3
РН10	СК4
РН11	СК10
РН13	ЗК1; СК8
РН14	ЗК2; СК10

Примітка.

РН1. Критично осмислювати, вибирати та використовувати необхідний науковий, методичний і аналітичний інструментарій для управління в непередбачуваних умовах.

РН2. Ідентифікувати проблеми в організації та обґрунтовувати методи їх вирішення.

РН3. Проектувати ефективні системи управління організаціями.

РН4. Обґрунтовувати та управляти проектами, генерувати підприємницькі ідеї.

РН5. Планувати діяльність організації в стратегічному та тактичному розрізах.

РН6. Мати навички прийняття, обґрунтування та забезпечення реалізації управлінських рішень в непередбачуваних умовах, враховуючи вимоги чинного законодавства, етичні міркування та соціальну відповідальність.

РН7. Організовувати та здійснювати ефективні комунікації всередині колективу, з представниками різних професійних груп та у міжнародному контексті.

РН8. Застосовувати спеціалізоване програмне забезпечення та інформаційні системи для вирішення задач управління організацією.

РН9. Вміти спілкуватись в професійних і наукових колах державною та іноземною мовами.

РН10. Демонструвати лідерські навички та вміння працювати у команді, взаємодіяти з людьми, впливати на їх поведінку для вирішення професійних задач.

РН11. Мати навички забезпечення особистого професійного розвитку та планування власного часу.

РН13. Вміти планувати і використовувати інформаційне, математичне, методичне, матеріальне, фінансове та кадрове забезпечення організації (підрозділу).

РН14. Застосовувати та створювати комплексні управлінські технології, методи й інструменти для ефективного та результативного управління підприємствами для їх розвитку.

ЗК1. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.

ЗК2. Здатність до спілкування з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).

ЗК4. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.

ЗК6. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

СК3. Здатність до саморозвитку, навчання впродовж життя та ефективного самоменеджменту.

СК4. Здатність до ефективного використання та розвитку ресурсів організації.

СК6. Здатність формувати лідерські якості та демонструвати їх в процесі управління людьми;

СК7. Здатність розробляти проекти, управляти ними, виявляти ініціативу та підприємливість.

СК8. Здатність використовувати психологічні технології роботи з персоналом.

СК10. Здатність до управління організацією та її розвитком.

Плани практичних (семінарських) лабораторних занять

Практичні заняття спрямовано на закріплення та поглиблення теоретичних знань, набутих здобувачами вищої освіти під час лекційних занять, а також на формування практичних умінь і навичок застосування положень законодавства та економічних підходів у сфері інтелектуальної власності та трансферу технологій. У межах практичних занять здобувачі вищої освіти виконують розрахунково-аналітичні та ситуаційні завдання, пов'язані з визначенням економічної ефективності використання об'єктів інтелектуальної власності, оцінюванням результатів їхньої комерціалізації, визначенням частки прибутку від використання об'єктів інтелектуальної власності, а також розрахунком коефіцієнтів, що характеризують внесок інтелектуальної складової у створення кінцевого результату діяльності підприємства. Виконання таких завдань сприяє формуванню навичок економічного аналізу, ухвалення управлінських рішень щодо використання та комерціалізації результатів інтелектуальної діяльності, розвитку аналітичного мислення та здатності застосовувати набуті знання у професійній діяльності.

Семінарські заняття орієнтовано на закріплення та поглиблення знань, здобутих під час лекційних занять і самостійної роботи здобувачів вищої освіти. У процесі семінарських занять відбувається обговорення теоретичних питань, пов'язаних із правовою охороною об'єктів інтелектуальної власності, механізмами комерціалізації результатів інтелектуальної діяльності, ліцензуванням, трансфером технологій та особливостями функціонування національної й міжнародної системи інтелектуальної власності. Здобувачі вищої освіти аналізують наукові джерела, нормативно-правові акти, міжнародні угоди у сфері інтелектуальної власності, формулюють і аргументують власні позиції щодо актуальних проблем розвитку системи інтелектуальної власності та інноваційної діяльності. Проведення семінарських занять сприяє розвитку наукового мислення, дискусійної культури, умінь аргументовано відстоювати власну позицію та підвищує рівень засвоєння навчального матеріалу.

Лабораторні заняття передбачають детальний розгляд окремих теоретичних положень навчальної дисципліни з подальшим формуванням умінь і навичок їхнього практичного застосування шляхом індивідуального виконання здобувачами вищої освіти спеціально підготовлених

завдань. Під час лабораторних занять здобувачі вищої освіти працюють з інформаційними ресурсами та базами даних у сфері інтелектуальної власності, здійснюють пошук патентної інформації, аналізують існуючі патенти та визначають їхні основні характеристики, зокрема авторів, власників прав, дату подання заявки, дату публікації та строк дії правової охорони. Проведення лабораторних занять ґрунтується на використанні методичних матеріалів, що містять тестові завдання для перевірки рівня засвоєння теоретичних знань, а також комплекс практичних завдань різного рівня складності. Структура лабораторного заняття передбачає проведення вхідного контролю знань, постановку проблемного завдання, його обговорення, виконання практичних завдань, аналіз отриманих результатів та оцінювання рівня сформованості відповідних компетентностей у сфері управління інтелектуальною власністю та організації трансферу технологій.

Змістовий модуль 1. Сутність інтелектуальної власності

Тема 1.1. Поняття інтелектуальної власності

Методичні рекомендації щодо вивчення теми

У процесі вивчення цієї теми необхідно звернути увагу на такі питання: трактування поняття «інтелектуальна власність» в економічній літературі з урахуванням різних теоретико-методологічних підходів, сфери прав інтелектуальної власності: промислова власність, авторське право та суміжні права, суб'єкти відносин інтелектуальної власності, об'єкти інтелектуальної власності.

Практичне заняття

Структурно-логічна схема ІВ та визначення об'єктів ІВ

Метою завдання є формування у здобувачів вищої освіти навичок ідентифікації об'єктів інтелектуальної власності у реальних об'єктах матеріального світу та визначення видів прав інтелектуальної власності, що можуть бути використані під час створення продукції.

Завдання 1.1

Об'єкти інтелектуальної власності. Виберіть будь-які п'ять предметів, речей – об'єктів матеріального світу, що вас оточують. Опишіть кожний з вибраних об'єктів в обсязі, достатньому для його ідентифікації. Можна використовувати рисунки, світлини, комп'ютерну графіку тощо. Для кожного з вибраних об'єктів визначте різні об'єкти інтелектуальної власності, які було використано під час його виготовлення в цілому або окремих його частин, або представлені на цьому об'єкті.

Складіть звіт, спираючись на приклад, що наведено в додатку А.

План семінарського заняття

1. Зародження теорії власності в епоху Стародавнього світу та Середньовіччя.
2. Еволюція теорії власності у XVII – XIX ст.
3. Сучасна теорія власності.
4. Сутність та структура інтелектуальної власності.
5. Система джерел права інтелектуальної власності. Міжнародні правові акти.
6. Актуальні проблеми реалізації права інтелектуальної власності в Україні.

Рекомендована література: основна [1; 2; 5]; додаткова [7; 12]; інформаційні ресурси [13; 20].

Теми есе та доповідей

1. Категорія власності в економічній теорії.
2. Напрями використання об'єктів інтелектуальної власності в господарській діяльності підприємства.
3. Інтелектуальні продукти та матеріальні блага: спільне та відмінне.
4. Інтелектуальна діяльність як економічна категорія.
5. Знання як економічне благо.
6. Формування та розвиток інтелектуального капіталу підприємства.
7. Особливості інтелектуального капіталу.
8. Права власності на об'єкти інтелектуальної власності та матеріальні блага: спільне та відмінне.
9. Засоби успішного ведення бізнесу. Гудвіл. Франчайзинг.
10. Методи активізації творчої діяльності (метод спроб та помилок, метод мозкового штурму, метод гірлянд асоціацій).

Запитання для самоконтролю

1. Як трактують сутність поняття «інтелектуальна власність» у сучасній економічній літературі?
2. Як розуміється право інтелектуальної власності у міжнародному праві?
3. Охарактеризуйте еволюцію наукових підходів до сутності інституту інтелектуальної власності.
4. Розкрийте структуру права інтелектуальної власності.
5. Охарактеризуйте суб'єктів відносин інтелектуальної власності.
6. Як можна класифікувати об'єкти інтелектуальної власності?
7. Які сутнісні ознаки об'єктів права інтелектуальної власності?

Питання для обговорення

1. Інтелектуальна діяльність та інтелектуальний капітал як економічна основа інформаційного суспільства.
2. Види та результати інтелектуальної діяльності.
3. Сутність та специфіка інтелектуального капіталу.
4. Структура інтелектуального капіталу.
5. Суперечності інтелектуальної власності.
6. Джерела права інтелектуальної власності.
7. Активізація творчої діяльності: методи.

Тема 1.2. Набуття прав на об'єкти інтелектуальної власності

Лабораторна робота

Визначення рубрик Міжнародної патентної класифікації для об'єктів інтелектуальної власності

Мета: сформувати практичні навички визначення рубрик Міжнародної патентної класифікації (МПК) для винаходів і корисних моделей та використання класифікаційної системи під час аналізу технічних рішень.

Завдання 2.1

Ознайомтеся зі структурою Міжнародної патентної класифікації (розділи, класи, підкласи, групи).

Визначте: кількість основних розділів МПК; їхні назви; приклади об'єктів техніки, що належать до кожного розділу.

Результати оформіть у вигляді табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Структура Міжнародної патентної класифікації

Розділи МПК	Назва	Приклади технологій

Завдання 2.2

Виберіть будь-які три технічні об'єкти, наприклад:

смартфон;

сонячна батарея;

електромобіль;

3D-принтер;

кавовина;

дрон.

Для кожного об'єкта:

визначте його технічне призначення;

знайдіть відповідну рубрику МПК;

зазначте:

розділ;

клас;

підклас;

основну групу.

Завдання 2.3

Проаналізуйте будь-який винахід, опис якого можна знайти у відкритих патентних базах.

Визначте:

назву винаходу;

його технічну сферу;

рубрику МПК;

патентне відомство, де зареєстровано винахід.

Результати лабораторної роботи оформлюють у вигляді короткого звіту з таблицями та висновком.

Завдання 2.4

Міжнародна патентна класифікація

Для кожного з вибраних під час виконання завдання 1.1 предметів, речей чи об'єктів матеріального світу, в цілому або в якій-небудь їхній частині, які були віднесені до винаходів, визначити рубрики МПК. Оформити результати відповідно до прикладу, що наведено в додатку Б.

Практичне заняття

Вирішення практичних ситуацій щодо здійснення права ІВ

Методичні рекомендації щодо виконання завдання

Метою є формування у здобувачів вищої освіти практичних навичок економічного оцінювання ефективності використання об'єктів інтелектуальної власності, зокрема визначення приросту прибутку від упровадження нових технологій, машин і матеріалів, а також визначення частки прибутку, що припадає на використані об'єкти інтелектуальної власності.

У процесі вивчення цієї теми необхідно звернути увагу на такі питання: сутність та структура промислової власності, ознаки об'єктів промислової власності, об'єкти патентного права (винаходи, корисні моделі, промислові зразки), сутність та особливості нетрадиційних об'єктів інтелектуальної власності, правова охорона засобів індивідуалізації учасників товарного обігу, товарів і послуг, правова охорона об'єктів авторського

та суміжних прав, сутність та специфіка авторського права, загальні принципи авторського права, особливості формування та реалізації суміжних прав.

Особливу увагу слід також приділити проблемам визначення прибутку, одержаного від використання об'єктів промислової власності (ОПВ), та частки прибутку, яка припадає на частку ОПВ, у прирості прибутку, одержуваного від використання об'єкта нової техніки.

Визначення прибутку, одержаного від використання ОПВ, слід здійснювати на підставі таких методичних рекомендацій.

1. Прибуток від реалізації продукції (П) – це різниця між виручкою від реалізації продукції у діючих цінах без податку на додану вартість (ПДВ) та витратами на її виробництво та реалізацію:

$$\Pi = Д - В, \quad (2.1)$$

де Д – виручка від реалізації продукції, робіт, послуг без ПДВ, грн;

В – витрати підприємства на виготовлення і реалізацію продукції, грн.

2. Виручку від реалізації продукції визначають за формулою:

$$Д = Ц \times ОР, \quad (2.2)$$

де Ц – ціна одиниці продукції, грн;

ОР – обсяг реалізації, нат. од.

3. Витрати підприємства на виготовлення та реалізацію продукції визначають за формулою:

$$В = (С + Кв) \times ОР, \quad (2.3)$$

де С – собівартість одиниці продукції, грн;

Кв – питомі (на од. продукції) капітальні витрати на створення ОПВ, грн.

4. З урахуванням формул (2.2) та (2.3) формула для визначення прибутку набуває вигляду:

$$\Pi = (Ц - С - Кв) \times ОР. \quad (2.4)$$

5. Прибуток, одержаний у розрахунковому періоді від реалізації продукції, виготовленої з використання ОПВ (Пр), визначають за формулою:

$$\begin{aligned} \text{Пр} &= \text{Пн} - \text{Пб} = \\ &= (\text{Цн} - \text{Сн} - \text{Квн}) \times \text{ОРн} - (\text{Цб} - \text{Сб} - \text{Квб}) \times \text{ОРн} = \\ &= [(\text{Цн} - \text{Цб}) + (\text{Сб} - \text{Сн}) + (\text{Квб} - \text{Квн})] \times \text{ОРн}, \end{aligned} \quad (2.5)$$

де Пн – прибуток, одержаний від реалізації у розрахунковому періоді продукції, виготовленої із використанням ОПВ, грн;

Пб – прибуток, одержаний від реалізації у базовому періоді продукції, виготовленої без використання ОПВ (прибуток, що мав бути одержаний у розрахунковому періоді від реалізації такої самої кількості продукції, виготовленої без використання ОПВ), грн;

Цн, Цб – ціна одиниці продукції відповідно у розрахунковому і базовому періодах, грн;

Сн, Сб – собівартість одиниці продукції відповідно у розрахунковому і базовому періодах, грн;

Квн, Квб – питомі витрати на створення об'єкта відповідно у розрахунковому і базовому періодах, грн/нат. од.;

ОРн – обсяг продукції, реалізованої у розрахунковому періоді, нат. од.

6. У разі створення нових технологій, засобів механізації та автоматизації виробництва на базі ОПВ приріст прибутку у розрахунковому періоді визначають за формулою:

$$\text{Пр} = [(\text{Сб} - \text{Сн}) + \text{Ен} \times (\text{Кпб} - \text{Кпн})] \times \text{Вн}, \quad (2.6)$$

де Пр – приріст прибутку, грн;

Сб, Сн – собівартість одиниці виробу під час використання відповідно базового і нового техпроцесу, грн;

Ен – нормативний коефіцієнт ефективності капітальних вкладень (норма дисконту);

Кпб, Кпн – питомі (на одиницю виробу) капітальні вкладення відповідно у базовому і розрахунковому періодах, грн/нат. од.;

Вн – продуктивність нового техпроцесу у розрахунковому періоді, нат. од.

7. У разі створення нових засобів виробництва (машин, приладів, устаткування тощо) на базі ОПВ приріст прибутку у розрахунковому періоді визначають за формулою:

$$\begin{aligned} \text{Пр} = \{ & \text{Цб} \times (\text{Вн} : \text{Вб}) \times [(1 : \text{Тб} + \text{Ен}) : (1 : \text{Тн} + \text{Ен})] + \\ & + [(\text{Вн} : \text{Вб}) \times \text{ВЕб} - \text{ВЕН}] : (1 : \text{Тн} + \text{Ен}) + \\ & + \text{Ен} \times [(\text{Вн} : \text{Вб}) \times \text{Ксб} - \text{Ксн}] : (1 : \text{Тн} + \text{Ен}) - \text{Цн} \} \times \text{ОВн}, \end{aligned} \quad (2.7)$$

де Цб, Цн – відповідно ціна базової та нової машини (приладу, устаткування тощо), грн;

Вн, Вб – відповідно річна продуктивність базової та нової машини (приладу, устаткування тощо), нат. од.;

Тб, Тн – відповідно термін служби базової і нової машини (приладу, устаткування тощо), років;

ВЕб, ВЕН – питомі експлуатаційні витрати на одну машину (прилад тощо) відповідно у базовому і розрахунковому періодах, грн/рік;

Ксб, Ксн – питомі супутні капітальні вкладення відповідно у базовому і розрахунковому періодах, грн;

ОВн – кількість виготовлених нових засобів виробництва у розрахунковому періоді, нат. од.

8. У разі створення на базі ОПВ нових предметів праці (матеріалів, інструментів тощо) приріст прибутку у розрахунковому періоді визначають за формулою:

$$\begin{aligned} \text{Пр} = \{ & \text{Цб} \times (\text{Вб} : \text{Вн}) + [(\text{Вб} : \text{Вн}) \times \text{ПВб} - \text{ПВн}] : \text{Вн} + \\ & + \text{Ен} \times [(\text{Вб} : \text{Вн}) \times \text{Кб} - \text{Кн}] : \text{Вн} - \text{Цн} \} \times \text{ОВ}, \end{aligned} \quad (2.8)$$

де Цб, Цн – ціна відповідно базового і нового предмета праці за одиницю продукції, грн;

Вб, Вн – витрати відповідно базового і нового предмета праці на виготовлення одиниці продукції, нат. од.;

ПВб, ПВн – поточні витрати на виготовлення одиниці продукції відповідно у базовому і розрахунковому періодах, грн;

Кб, Кн – приведені капітальні витрати на одиницю продукції відповідно у базовому і розрахунковому періодах, грн;

ОВ – річний обсяг виробництва нового предмета праці, нат. од.

Визначення частки прибутку, яка припадає на частку ОПВ, у прирості прибутку, одержаного від використання об'єкта нової техніки, слід здійснювати на підставі таких методичних рекомендацій.

1. Якщо продукція у цілому є втіленням одного чи декількох захищених в Україні ОПВ, то весь приріст прибутку, одержаний у розрахунковому періоді від введення в оборот цієї продукції, визнають рівним прибутку, одержаному від використання цього (цих) ОПВ:

$$Пв = Пр, \quad (2.9)$$

де $Пв$ – прибуток, одержаний від використання одного чи декількох ОПВ, грн;

$Пр$ – приріст прибутку, одержаний у розрахунковому періоді від введення в оборот продукції, що містить один чи декілька ОПВ, грн.

2. Якщо продукція лише частково є втіленням одного чи декількох захищених в Україні ОПВ, то частка прибутку, що припадає на частку конкретного i -го ОПВ, у загальному прирості прибутку, одержаного в розрахунковому періоді від введення в оборот цієї продукції ($Пв_i$), визначається за формулою:

$$Пв_i = Пр \times Кв_i, \quad (2.10)$$

де $Пр$ – приріст прибутку, одержаний у розрахунковому періоді від введення в оборот продукції, що містить ОПВ, грн;

$Кв_i$ – коефіцієнт, який визначає частку прибутку i -го ОПВ у загальному прирості прибутку.

3. Коефіцієнт $Кв_i$ може бути визначений на базі виробничо-промислових показників продукції, методом експертного оцінювання та змішаним методом.

3.1. Визначення коефіцієнта $Кв_i$ на базі виробничо-промислових показників здійснюють за формулою:

$$Кв_i = Ев_i : Е, \quad (2.11)$$

де $Ев_i$ – значення показника, пов'язаного з усіма ознаками винаходу, корисної моделі, промислового зразка тощо (собівартість, ціна, маса, продуктивність, потужність тощо);

$Е$ – значення показника, пов'язаного з об'єктом у цілому (собівартість, ціна, маса, продуктивність, потужність тощо).

3.2. Метод експертного оцінювання для визначення коефіцієнта K_{v_i} застосовують у випадках, коли з якихось причин його величину за виробничо-промисловими показниками визначити неможливо або визначений за виробничо-промисловими показниками коефіцієнт не відображає реальний вплив ОПВ на одержання прибутку.

У разі застосування методу експертного оцінювання для визначення коефіцієнта K_{v_i} необхідно:

3.2.1. Створити групу експертів із компетентних фахівців у кількості, як правило, 3 – 7 осіб.

3.2.2. Об'єкт, що містить ОПВ, розбити на три групи складових елементів відповідно до їхньої значущості: важливі, основні, другорядні.

3.2.3. Експерти оцінюють вагомість кожного елемента відповідним балом. Шкала значень балів, які використовують для оцінювання вагомості елементів, установлюється підприємством з урахуванням галузевих особливостей та складності оцінюваних об'єктів. Для оцінювання кожного елемента може бути встановлена 3-х, 5-ти, ..., 100-бальна шкала.

3.2.4. Для кожного елемента визначають сумарну оцінку, виставлену всіма експертами. Визначають загальну суму балів, виставлену експертами всім елементам.

3.2.5. Коефіцієнт K_{v_i} визначають за формулою:

$$K_{v_i} = \frac{\sum_{j=1}^n b_{ij}}{\sum_{i=1}^m \sum_{j=1}^n b_{ij}}, \quad (2.12)$$

де b_{ij} – кількість балів, виставлена j -им експертом i -му елементу;

$i = 1, 2, \dots, m$ – кількість виокремлених елементів об'єкта;

$j = 1, 2, \dots, n$ – кількість експертів.

3.3. Змішаний метод визначення коефіцієнта K_{v_i} застосовують, якщо частка приросту прибутку, що припадає на частку цих ОПВ у загальному обсязі одержаного приросту прибутку, за виробничо-промисловими показниками визначена, але частку кожного з них таким методом визначити неможливо. У такому разі частка кожного ОПВ визначають методом експертного оцінювання.

Завдання 2.5

Підприємство «Сервіс +» планує почати використання нової технології, що містить запатентовані винаходи. Необхідно визначити приріст річного прибутку від застосування цієї технології за вихідними даними, наведеними в табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Вихідні дані для визначення приросту річного прибутку від застосування нової технології

Показники	Базовий період	Розрахунковий період
Собівартість, млн грн/рік	244	265
Капітальні витрати, млн грн/рік	356	475
Річна продуктивність, тис. т	36	42
Нормативний коефіцієнт	0,15	0,15

Завдання 2.6

Відділ з інноваційної діяльності пропонує розпочати використання однієї нової машини. Визначити приріст річного прибутку від застосування цієї машини за вихідними даними, наведеними в табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Вихідні дані для визначення приросту річного прибутку від застосування нової машини

Показники	Базовий період	Розрахунковий період
Ціна машини, млн грн	182	200
Супутні капітальні витрати, млн грн/рік	46	58
Експлуатаційні витрати, млн грн/рік	90	100
Річна продуктивність, тис. т	25	35
Термін використання, років	25	35
Нормативний коефіцієнт	0,15	0,15

$$\begin{aligned} \text{Пр} = & \{ \text{Цб} \times (\text{Вн} : \text{Вб}) \times [(1 : \text{Тб} + \text{Ен}) : (1 : \text{Тн} + \text{Ен})] + \\ & + [(\text{Вн} : \text{Вб}) \times \text{ВЕб} - \text{ВЕН}] : (1 : \text{Тн} + \text{Ен}) + \\ & + \text{Ен} \times [(\text{Вн} : \text{Вб}) \times \text{Ксб} - \text{Ксн}] : (1 : \text{Тн} + \text{Ен}) - \text{Цн} \} \times \text{ОВн}. \end{aligned} \quad (2.13)$$

Завдання 2.7

Підприємство «Чайка» планує розпочати випуск нового предмета праці на базі об'єкта промислової власності (матеріалу). Керівництво доручило інноваційному відділу визначити можливий річний прибуток від випуску даної продукції за вихідними даними, наведеними в табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Вихідні дані для визначення річного прибутку від випуску нового матеріалу

Показники	Базовий період	Розрахунковий період
Ціна матеріалу, тис. грн/кг	20	22
Витрати матеріалу на одиницю продукції, кг	31	26
Поточні витрати на виготовлення одиниці продукції, тис. грн/т	200	210
Питомі капітальні витрати на одиницю продукції, тис грн/т	220	250
Нормативний коефіцієнт	0,12	0,12
Обсяг виробництва матеріалу, т/рік	400	400

Завдання 2.8

Виробниче підприємство «Сонечко» у процесі виробництва газованого напою «Яскравий» застосувало нову установку для змішування, що захищена патентом на корисну модель. У результаті кількість виготовлюваного з використанням нової установки напою зросла зі 100 декалітрів до 108 декалітрів на годину. **Інші ОПВ** на даній операції (змішування) з дати впровадження установки **не використовувалися**, організаційно-виробничі **заходи, спрямовані на збільшення обсягу випуску продукції за годину, також не використовувалися.**

Визначити частку прибутку, що припадає на частку використаної нової установки для змішування, у загальному прирості прибутку, одержаного в розрахунковому періоді, якщо приріст прибутку склав 8 млн грн.

Завдання 2.9

У процесі виготовлення виробу собівартістю 450 грн застосовано новий технологічний прийом, у якому за раціоналізаторською пропозицією використано нову послідовність операцій. Застосування цього прийому привело до зменшення витрат на матеріали, підвищення якості продукції, що сприяло зменшенню кількості бракованої продукції на кінцевій технологічній операції. У підсумку собівартість одного виробу зменшилась на 4 грн 50 коп.

Визначити частку прибутку, що припадає на частку використаного технологічного прийому, у загальному прирості прибутку, одержаного в розрахунковому періоді, якщо приріст прибутку склав 7,5 млн грн.

Завдання 2.10

Підприємство освоїло і почало реалізовувати нову модель мікрокалькулятора, у якій використано декілька ОПВ. Подібна продукція раніше підприємством не виготовлялась. Для визначення внеску кожного ОПВ у прибуток, одержаний підприємством від реалізації мікрокалькуляторів, була створена експертна група з п'яти осіб. За висновком експертів, у мікрокалькуляторі за ступенем вагомості слід розглядати такі елементи:

Важливі: $Ев_1$ – дизайн (зовнішній вигляд, оформлення, розташування елементів управління), захищений патентом України на промисловий зразок; $Ев_2$ – блок оперативної пам'яті, захищений патентом України на корисну модель; $Ев_3$ – мікропроцесор, основою якого є кристал, захищений патентом України на винахід; $Ев_4$ – блок індикації інформації (відеоблок на рідких кристалах), незахищений чинними охоронними документами України;

Основні: $Ев_5$ – система живлення, до складу якої входить блок живлення, захищений патентом України на корисну модель; $Ев_6$ – система постійної пам'яті, у якій використано відомі технічні рішення; $Ев_7$ – корпус мікрокалькулятора, у якому використано раціоналізаторську пропозицію;

Другорядні: $Ев_8$ – кнопки панелі управління, дизайн кнопки захищений патентом України на промисловий зразок; $Ев_9$ – схема перемикавання режиму роботи мікрокалькулятора (батарея-електро-мережа), у якій використано раціоналізаторську пропозицію; $Ев_{10}$ – інші елементи.

Оцінювання вагомості елементів $E_{v_1} - E_{v_{10}}$ експерти здійснювали за трибальною шкалою, а саме: важливі елементи – 9 – 11 балів; основні елементи – 6 – 8 балів; другорядні елементи – 3 – 5 балів.

Дані експертного оцінювання подано в табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Дані експертного оцінювання

Елементи	Експерти					Сума оцінок	Питома вага, %	Частка прибутку, грн
	1	2	3	4	5			
E_{v_1}	10	10	9	11	11	51	14,2	240 833
E_{v_2}	11	11	11	11	10	54	15	255 000
E_{v_3}	11	11	11	11	11	55	15,3	259 722
E_{v_4}	9	9	9	9	9	45	12,5	212 500
E_{v_5}	7	7	7	7	7	35	9,7	165 278
E_{v_6}	8	8	8	8	8	40	11,1	188 889
E_{v_7}	6	6	6	6	6	30	8,3	141 667
E_{v_8}	4	4	4	4	4	20	5,6	94 444
E_{v_9}	3	3	3	3	3	15	4,2	70 833
$E_{v_{10}}$	3	3	3	3	3	15	4,2	708 333
Сума						360	100	1 700 000

Визначити частку прибутку, що припадає на частку кожного з означених елементів $E_{v_1} - E_{v_{10}}$, якщо загальний прибуток, одержаний підприємством від реалізації калькуляторів, дорівнює 1,7 млн грн.

План семінарського заняття

1. Об'єкти промислової власності, їхні особливості.
2. Правова характеристика винаходів.
3. Правова охорона корисних моделей.
4. Промисловий зразок як об'єкт патентного права.
5. Інститут інтелектуального права на комерційне позначення.
6. Ноу-хау як специфічний об'єкт інтелектуальної власності.
7. Інститут права інтелектуальної власності на об'єкти авторського права і суміжних прав.

8. Порівняльна характеристика патентного та авторського прав.
9. Суміжні права: поняття, суб'єкти та об'єкти

Рекомендована література: основна [1; 2; 3]; додаткова [7; 11]; інформаційні ресурси [13; 15; 17].

Теми есе та доповідей

1. Винахід та корисна модель: спільне та відмінне.
2. Патент як форма охорони об'єктів промислової власності.
3. Національна патентна класифікація.
4. Історія виникнення фірмових найменувань та знаків для товарів і послуг.
5. Відмінності між загальновідомими та знаменитими товарними знаками.
6. Особливості ноу-хау та комерційної таємниці.
7. Поняття, принципи та джерела авторського права.
8. Відповідальність за порушення авторського права та суміжних прав: законодавство та порядок захисту прав.
9. Об'єкти авторського права згідно з Цивільним кодексом України.
10. Органи державної охорони інтелектуальної власності.

Запитання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте сутність та структуру промислової власності.
2. Розкрийте особливості винаходів як об'єктів промислової власності.
3. За яких умов надають правову охорону корисним моделям?
4. Розкрийте найважливіші характеристики промислового зразка як об'єкта інтелектуальної власності.
5. Що таке товарний знак? Які є види товарних знаків?
6. Охарактеризуйте сутність та призначення фірмових найменувань та найменувань місць походження товарів.
7. Яка роль засобів індивідуалізації учасників цивільного обігу товарів і послуг у сучасній ринковій економіці?
8. Охарактеризуйте нетрадиційні об'єкти інтелектуальної власності.
9. Сутність категорії «авторське право».
10. Розкрийте спільні та відмінні ознаки авторського та патентного прав.

11. Перерахуйте суб'єктів та об'єкти авторського права.
12. У чому сутність основних принципів авторського права?
13. У чому сутність та специфіка категорії «суміжні права»?
14. Охарактеризуйте суб'єктів та об'єкти суміжних прав.

Питання для обговорення

1. Способи захисту ноу-хау.
2. Конфіденційна інформація: критерії визначення.
3. Специфіка промислової власності.
4. Особливості сучасного брендингу.
5. Відомості, що не становлять комерційної таємниці.
6. Захист від недобросовісної конкуренції.
7. Історія виникнення авторського права.
8. Суміжні права: необхідність захисту в умовах розвитку цифрових технологій.
9. Поняття та ознаки співавторства.
10. Майнові права на твори літератури, мистецтва та науки.
11. Службовий твір та авторські права на нього.
12. Охорона авторських прав у мережі «Інтернет».
13. Причини виникнення суміжного права.
14. Правове регулювання в мережі «Інтернет».

Тема 1.3. Захист прав інтелектуальної власності

Практичне заняття

Вирішення практичних ситуацій щодо здійснення права інтелектуальної власності

Мета: формування у здобувачів вищої освіти навичок застосування норм законодавства у сфері інтелектуальної власності під час аналізу практичних ситуацій, визначення фактів порушення прав інтелектуальної власності, обґрунтування правових позицій та ухвалення рішень щодо захисту прав авторів і правовласників.

Методичні рекомендації щодо виконання

У процесі вивчення цієї теми необхідно звернути увагу на такі питання: обґрунтування потреби охорони та захисту прав інтелектуальної власності, поняття захисту прав інтелектуальної власності, механізм охорони прав інтелектуальної власності, сутність охорони та захисту прав інтелектуальної власності, патентна система захисту прав інтелектуальної власності, охорона авторського і суміжних прав, форми захисту прав інтелектуальної власності.

Особливу увагу слід також приділити проблемі практичного використання законодавчої бази України з питань інтелектуальної власності для аналізу реальних ситуацій з метою забезпечення ефективної охорони та захисту творчої діяльності громадян, визначенню дій, що визнаються порушеннями прав інтелектуальної власності, способів захисту прав інтелектуальної власності.

Завдання 3.1

ТОВ «А» виявило, що на інтернет-сторінці ТОВ «В» розміщено знаки для товарів та послуг, які зареєстровані за ТОВ «А». Щоб ТОВ «А» мало змогу звернутися до суду із позовом до ТОВ «В» про припинення порушення прав власника знаків для товарів та послуг необхідно встановити, що на інтернет-сторінці, що належить ТОВ «В», використано (розміщено) знаки для товарів та послуг ТОВ «А». Уся складність встановлення цього факту полягає у тому, що веб-сторінки з огляду на положення ч. 1 ст. 5 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» є електронними документами, які не можуть бути доставлені у суд. Яким чином необхідно діяти у такому випадку?

Завдання 3.2

До юридичної фірми з захисту інтелектуальної власності «Крилов і партнери» звернулась громадянка Мірошніченко, яка, на її думку, здійснила наукове відкриття, що описала у рукописі наукової праці з фізики. Громадянка Мірошніченко бажала отримати консультацію з приводу можливості отримання правової охорони результатів своєї творчої діяльності.

Підготуйте відповідь юрисконсульта фірми, звернувши увагу на такі питання:

1. Що може бути в цьому випадку об'єктом правового захисту?
2. Які особисті та майнові права виникають у громадянки Мірошніченко і через які юридичні факти?

3. Якими мають бути дії громадянки Мірошніченко для отримання правової охорони своєї інтелектуальної власності?

4. Який державний орган вирішує питання охорони авторських прав на території України?

5. Укажіть межі надання правової охорони на об'єкт інтелектуальної власності громадянки Мірошніченко.

Завдання 3.3

До суду Шевченківського району м. Києва звернулася громадянка Нікішина – спадкоємниця громадянина Нікішина – автора наукових праць з палеонтології – з позовом проти громадянки Трошевої про виплату винагороди за видання творів, створених у співавторстві з Нікішиним.

У ході розгляду справи виявилось, що Трошева була ученицею Нікішина та використовувала його окремі ідеї. У пам'ять про вчителя вона ставила його ім'я поряд зі своїм іменем у деяких виданнях навчального характеру. Усі ці твори були створені після смерті Нікішина.

1. Чи є використання ідеї у створенні твору наукової літератури співавторством?

2. Яким чином оформлюють відносини співавторства?

3. Чи мали місце відносини співавторства між Нікішиним та Трошевою?

4. Чи правомірно Трошева використовувала ім'я Нікішина?

5. Чи має право Нікішина на виплату авторської винагороди?

6. Як повинна бути вирішена справа?

Завдання 3.4

ТОВ в особі директора Зоріна В. В., який одночасно був головним редактором місцевого телебачення, і редакція газети «Час» уклали договір, згідно з яким місцеве телебачення зобов'язувалося надавати редакції газети для публікації свою програму передач за 1 200 грн на місяць. Через деякий час редакція припинила друкувати програму, повідомивши про розірвання договору в одній зі своїх статей. ТОВ, у зв'язку з необхідністю публікації програми передач, організувало випуск газети «Десяточка». Через деякий час газета «Час» знову почала публікувати програму передач, але без сплати ТОВ платежів у зв'язку з тим, що вона отримувала програму з інших джерел.

Товариство, вважаючи, що газета «Час» порушила його авторські права і свої договірні зобов'язання, вимагало стягнення з відповідача 55 43 грн, у тому числі 50 000 грн упущеної вигоди і 5 143 грн витрат на випуск газети «Десяточка».

1. Чи є програма передач результатом творчої діяльності? Чи може бути її визнано об'єктом авторського права?
2. Чи має право позивач на відшкодування збитків?
3. Яке рішення повинен ухвалити суд?

Завдання 3.5

Товариство з обмеженою відповідальністю звернулося до Господарського суду з позовом проти приватного підприємства про відшкодування збитків, завданих порушенням виключних прав товариства на художній фільм. Порушення, на думку позивача, полягало у неправомірному продажу позивачем відеокaset із записами художнього фільму, право розповсюдження яких приватне підприємство передало товариству.

Приватне підприємство, заперечуючи проти позову, посилялося на договір, укладений ним з акціонерним товариством, якому за договором з кіностудією – виробником аудіовізуального твору – було надано виключне право на відтворення та розповсюдження примірників цього художнього фільму. Кіностудія займалася відтворенням фільму та продавала приватному підприємству відеокasetи оптом, а приватне підприємство займалося роздрібною торгівлею відеокasetами на підставі договору про передавання приватному підприємству виключного права на розповсюдження примірників художнього фільму.

У договорі між кіностудією та приватним підприємством не містилося жодних умов щодо можливості чи заборони передавати виключне право іншим особам.

1. Чи мало право приватне підприємство передати за договором виключні права на відтворення та розповсюдження примірників аудіовізуального твору?
2. Чи належать товариству з обмеженою відповідальністю виключні права на відтворення та розповсюдження аудіовізуального твору?
3. Чи підлягають задоволенню вимоги позивача?
4. Яке рішення повинен ухвалити Господарський суд?

Завдання 3.6

Група «ВВ» уклала з рекординговою компанією договір про випуск свого альбому. Через деякий час продюсер групи знайшов у магазині створений цією рекординговою компанією музичний збірник, до якого було включено окремі пісні групи «ВВ». Питання щодо можливості включення пісень групи до музичних збірок у договорі між групою та рекординговою компанією врегульовані не були.

1. Чи належать правовідносини, що склалися між групою та рекординговою компанією у результаті укладення договору, до авторських?
2. Чи мала право рекордингова компанія використовувати пісні групи під час укладання музичної збірки?
3. Які дії повинен вчинити продюсер для захисту інтересів групи?
4. Які вимоги має право висувати група?

Завдання 3.7

Громадянин Савченко, не будучи за професією артистом, полюбляв декламувати сатиричні твори, які виконують артисти-сатирики. Його виконання було вдалим, Савченка неодноразово запрошували виступати на концертах місцевої самодіяльності, в яких Савченко охоче брав участь.

Проте одного разу Савченко побачив, що записи цих концертів, у тому числі і його виступів, продають у відділі продажу музичних та аудіовізуальних творів місцевого універмагу.

1. Чи є Савченко суб'єктом суміжного права?
2. Чи були порушені права Савченка і які саме?
3. Чи були порушені права артистів-сатириків?
4. Яку відповідальність передбачено чинним законодавством за порушення суміжних прав?

Завдання 3.8

Громадянин Дяченко уклав з АТ «Завод "Квазар"» ліцензійний договір на використання у виробництві свого запатентованого винаходу на термін 5 років.

За умовами договору завод виплачував Дяченку винагороду щоквартально у сумі 7 000 грн. Збір стосовно підтримки дії патенту повинен був сплачувати Дяченко. Проте, у зв'язку з від'їздом Дяченка за кордон на лікування, він не зміг вчасно і в повному обсязі сплачувати збір,

що спричинило припинення дії патенту. Коли керівництво заводу дізналося про це, Дяченку було припинено виплату винагороди, хоча винахід продовжував використовуватись у виробництві.

Дяченко звернувся до адміністрації заводу з вимогою про продовження виплати йому винагороди. Зрештою він отримав відповідь про відмову у задоволенні його вимоги, в якій також зазначалося, що внаслідок невиконання Дяченком умов договору і припиненням дії патенту завод втратив виключне право на використання винаходу, у зв'язку з чим зазнав збитків, які завод має намір стягнути з Дяченка у судовому порядку.

1. Якими є підстави та наслідки припинення дії патенту?
2. Чи має право завод вільно використовувати винахід Дяченка?
3. Чи повинен Дяченко нести відповідальність за збитки, які зазнав завод?
4. Чи має право Дяченко вимагати виплати винагороди?
5. Обґрунтуйте відповідь.

Завдання 3.9

Громадянин Панасенко в результаті виконання службових обов'язків сконструював винахід, який було запатентовано роботодавцем ВККП «Віраж». Між Панасенком і ВККП «Віраж» було укладено договір про виплату авторської винагороди.

Через деякий час Панасенко вирішив звільнитися з підприємства за власним бажанням. Керівництво підприємства поставило питання про припинення виплати йому авторської винагороди. Тоді Панасенко висунув вимоги про вилучення його винаходу з виробництва та про переоформлення патенту на його ім'я.

1. Яким чином врегульовано відносини з приводу використання об'єктів промислової власності між роботодавцем та винахідником?
2. Яким чином виплачують винагороду у випадку звільнення винахідника з підприємства?
3. Чи є правомірними дії адміністрації ВККП?
4. Чи підлягають задоволенню вимоги Панасенка?
5. Яким чином слід вирішити спір?
6. Обґрунтуйте відповідь.

Завдання 3.10

Туристичне агентство «Фірма "САМ"» зареєструвало знак для товарів та послуг у вигляді зображення яблука та підпису внизу великими літерами «САМ», а також найменування агентства «САМ». Через деякий час працівники фірми випадково виявили, що схожий знак для товарів та послуг використовує СП «Взуттєва фабрика «САМ».

Вважаючи, що наявність двох юридичних осіб зі схожими найменуваннями та знаками для товарів та послуг може призвести до плутанини та введення споживачів в оману, туристичне агентство звернулося до Господарського суду з вимогою про заборону використання взуттєвою фабрикою знака для товарів та послуг і про примусове перейменування фабрики.

1. Яким чином здійснюють реєстрацію знаків для товарів та послуг?
2. Чи є використання відповідачем товарного знака, схожого на товарний знак позивача, неправомірним?
3. Чи є підстави для задоволення вимог позивача?

Завдання 3.11

Директор підприємства звернувся до юрисконсульта з питанням про можливість та доцільність реєстрації знака для товарів, які виробляє підприємство, таким чином, щоб більше жодна особа не змогла використовувати цей або схожий знак незалежно від сфери її діяльності.

Підготуйте мотивовану відповідь юрисконсульта.

Лабораторна робота

Визначення існуючих патентів щодо визначеного OIB

Мета: формування практичних навичок роботи з міжнародною патентною класифікацією, визначення класифікаційних рубрик винаходів та систематизації результатів пошуку об'єктів інтелектуальної власності відповідно до вимог патентної документації.

Завдання 3.12

1. Виберіть будь-який технічний об'єкт (наприклад: дрон, сонячна батарея, кавомашина, робот, електромобіль).
2. Виконайте патентний пошук у відкритих базах патентної інформації.

3. Визначте не менше трьох патентів, що стосуються цього об'єкта.
Для кожного патенту визначте:
номер патенту;
назву винаходу;
власника;
країну реєстрації;
клас МПК;
правовий статус.
Оформіть результати у таблиці.

План семінарського заняття

1. Патентне право та його принципи.
2. Суб'єкти патентного права.
3. Процедура видачі патенту.
4. Зарубіжний досвід захисту авторського права.

Рекомендована література: основна [2; 3]; додаткова [10; 11]; інформаційні ресурси [13; 20].

Теми есе та доповідей

1. Зародження патентування.
2. Особливості процесу патентування у розвинутих країнах.
3. Проблеми правової охорони інтелектуальної власності в Україні.
4. Форми передавання прав на об'єкти промислової вартості.
5. Спадкування майнових прав інтелектуальної власності.

Запитання для самоконтролю

1. Чим зумовлена необхідність охорони та захисту прав інтелектуальної власності?
2. Розкрийте сутність, основні риси та принципи патентного права.
3. Охарактеризуйте об'єкти патентного права.
4. Що таке «контрафакція», «піратство» у сфері інтелектуальної власності? Чи існують методи боротьби з цими явищами?
5. Охарактеризуйте інститут охорони прав на програми для ЕОМ та бази даних.
6. Що розуміють під захистом прав інтелектуальної власності.
7. Які виокремлюють способи захисту прав у сфері інтелектуальної власності.
8. Які способи захисту прав інтелектуальної власності.

Питання для обговорення

1. Еволюція сучасної системи охорони та захисту прав інтелектуальної власності.
2. Проблема співвідношення підсистем правової охорони інтелектуальної власності: патентного права та авторського права.
3. Колективне управління правами суб'єктів авторського права і суміжних прав.

Тема 1.4. Здійснення права та економіка інтелектуальної власності

Практичне заняття

Визначення вартості об'єктів та прав промислової інтелектуальної власності як різних предметів оцінювання

Мета: формування у здобувачів вищої освіти практичних навичок застосування економічних методів оцінювання об'єктів інтелектуальної власності, зокрема визначення вартості прав на об'єкти інтелектуальної власності із використанням дохідного підходу, методів роялті та надлишкового прибутку.

Методичні рекомендації до виконання

У процесі вивчення цієї теми необхідно звернути увагу на такі питання: поняття економіки інтелектуальної власності, інтелектуального капіталу, види інтелектуального капіталу, класифікація нематеріальних активів, управління інтелектуальною власністю, розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, колективне управління правами суб'єктів авторського права і суміжних прав, поняття та види договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, особливості оцінювання об'єктів права інтелектуальної власності, цілі, підходи, методи оцінювання.

Особливу увагу слід також приділити проблемі складення договорів про створення за замовленням і використання об'єктів права інтелектуальної власності та державну реєстрацію договорів, оцінювання вартості об'єктів інтелектуальної власності (OIB).

У практичній діяльності відповідно до законодавства України під час оцінювання об'єктів інтелектуальної власності можуть використовуватись методи оцінювання за трьома підходами: витратним підходом (метод прямого відтворення, метод заміщення, метод фактичних витрат та метод приведених витрат), дохідним підходом (методу непрямої капіталізації (дисконтування грошового потоку), метод прямої капіталізації доходу, метод надлишкового прибутку, метод роялті та метод звільнення від роялті) та порівняльним підходом (метод порівняння продажів). Вибір того чи іншого методу залежить від об'єкта оцінювання та мети оцінювання.

Метод дисконтування грошових потоків. Згідно з цим методом дійсній (сьогоднішній) вартість прав на об'єкти права інтелектуальної власності визначають за формулою:

$$PV = \sum_{t=1}^n \frac{C_t}{(1 + \frac{I_t}{100})^t}, \quad (4.1)$$

де PV – дійсна вартість права на ОПІВ;

t – періоди (роки), в які очікують отримання прибутку від ОПІВ;

C_t – грошовий потік, згенерований ОПІВ у періоді t ;

I_t – ставка дисконту в періоді t , %.

Ставку дисконту можна визначити за формулою:

$$I = C_{RF} + (C_M - C_{RF}) \times \beta, \quad (4.2)$$

де C_{RF} – безризикова ставка доходу, наприклад, відсотки, що виплачують за державними облігаціями;

C_M – середньоринкова для цієї галузі ставка доходу;

β – фактор ризику.

Якщо підприємство менш ризиковане, ніж середнє у галузі, то $\beta < 1$, а якщо більш ризиковане, то $\beta > 1$. У середньому $\beta = 0,8 - 1,2$.

Метод надлишкового прибутку є різновидом методу дисконтування грошових потоків. Різниця полягає у тому, що під C_t розуміють чистий надлишковий прибуток, згенерований ОПІВ у періоді t . Слово «чистий»

означає, що цей прибуток «очищений» від податків, а «надлишковий» – що це прибуток понад такого прибутку, який був би отриманий без використання ОПІВ.

Метод роялті визначає вартість об'єкта інтелектуальної власності як частку від бази роялті (доходу, прибутку, вартості основної сировини). Розмір цієї частки має назву ставки роялті:

$$RV = \sum_{t=1}^n C_t \times \frac{R_t}{100}, \quad (4.3)$$

$$C_t = P_i \times V_i, \quad (4.4)$$

де RV – роялті, грн;

C_t – грошовий потік у періоді t , грн;

R_t – ставка роялті у періоді t , %;

P_i – ціна одиниці продукції за ліцензією в i -му році, грн;

V_i – обсяг виробництва продукції за ліцензією в i -му році її дії, нат. од.

Відповідно до методу звільнення від ліцензійної винагороди величину вартості ОІВ (S), що оцінюють, потрібно розраховувати шляхом приведення величини винагороди за надане право, що виплачують періодично у формі роялті протягом строку його дії. Приведення потрібно проводити з використанням коефіцієнта дисконтування за формулою:

$$S = \sum_{i=1}^n \frac{R_i}{(1+r)^i}, \quad (4.5)$$

де n – строк використання об'єкта (дії ліцензії), роки;

R_i – частини ліцензійної винагороди, які виплачувалися б в i -му році в формі роялті, грн;

r – коефіцієнт дисконтування.

Завдання 4.1

Автор літературного твору має намір скласти договір на передачу авторських прав на рукопис. Строк дії цього договору 2 роки. Тираж першого року – 2 000 примірників, другого – 3 000 примірників. Вартість одного примірника 25 грн. Ставка роялті дорівнює 15 %. Необхідно оцінити права на твір.

Завдання 4.2

Фірма «Лелека» випускала та продавала продукцію по 15 грн за одиницю. Через деякий час фірма набула права на торгівельну марку для цієї продукції і провела широкомасштабну рекламу цієї марки. Після цього ціна на одиницю продукції тієї ж самої якості зросла до 18 грн. Кількість проданих одиниць продукції першого року становить 100 тис., другого – 150 тис., третього – 200 тис., четвертого – 100 тис. Ставка дисконту дорівнює 14 %, податок на прибуток становить 25 %. Оцінити права на торгівельну марку, використовуючи метод надлишкового прибутку.

Лабораторна робота

Аналіз методів оцінювання об'єктів інтелектуальної власності

Мета: формування навичок застосування різних підходів до оцінювання вартості об'єктів інтелектуальної власності та порівняння результатів оцінювання.

Завдання 4.3

Ознайомитися з основними підходами до оцінювання об'єктів інтелектуальної власності: витратним; дохідним; порівняльним.

Обрати будь-який об'єкт інтелектуальної власності (торговельну марку, винахід, комп'ютерну програму, дизайн тощо).

Визначити можливість оцінювання обраного об'єкта за різними підходами.

Провести розрахунок вартості об'єкта інтелектуальної власності:
методом роялті;

методом дисконтування грошових потоків.

Порівняти отримані результати та зробити висновки щодо доцільності використання кожного методу.

Оформити результати роботи у вигляді короткого аналітичного звіту.

План семінарського заняття

1. Сутність інтелектуального капіталу, його структура
2. Переваги та недоліки різних методів оцінювання вартості
3. Колективне управління правами суб'єктів авторського права і суміжних прав.

Рекомендована література: основна [4; 5; 6]; додаткова [8; 9]; інформаційні ресурси [18; 19].

Теми есе та доповідей

1. Форми передавання прав на об'єкти промислової власності.
2. Спадкування майнових прав інтелектуальної власності.
3. Поняття про інтелектуальні права.

Питання для обговорення

1. Управління інтелектуальною власністю.
2. Розпорядження майновими правами інтелектуальної власності.
3. Колективне управління правами суб'єктів авторського права і суміжних прав.
4. Поняття та види договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності.
5. Договір про передавання виключних майнових прав інтелектуальної власності.
6. Договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності.
7. Поняття економіки інтелектуальної власності.
8. Поняття інтелектуального капіталу та його структура.
9. Засоби успішного ведення бізнесу.
10. Інтелектуальна власність у системі господарської діяльності.
11. Маркетинг інтелектуальної власності.

Запитання для самоконтролю

1. Які органи державної влади здійснюють управління інтелектуальною власністю?
2. Дайте характеристику суб'єктів, які відповідно до законодавства можуть розпоряджатися майновими правами інтелектуальної власності.
3. Хто здійснює колективне управління майновими правами суб'єктів авторського права і суміжних прав?
4. Які види договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності ви знаєте?
5. Охарактеризуйте договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності.
6. Охарактеризуйте договір про передавання виключних майнових прав інтелектуальної власності.

7. Яка процедура державної реєстрації договорів?
8. Що таке інтелектуальний капітал?
9. Яким чином пов'язані між собою категорії «інтелектуальний капітал» та «інтелектуальна власність»?
10. У чому полягає значення інтелектуального капіталу для розвитку економіки держави та підприємства?
11. Які компоненти утворюють систему управління інтелектуальним капіталом?
12. Які ви знаєте засоби успішного ведення бізнесу?

Змістовий модуль 2. Особливості та значення трансферу технологій

Тема 2.1. Сутність і об'єктивні передумови розвитку трансферу технологій

Методичні рекомендації до виконання

У процесі вивчення цієї теми необхідно звернути увагу на такі питання: економічна сутність трансферу та комерціалізації технологій, об'єкти трансферу технологій, структура управління трансфером технологій в організаціях, класифікація технологій, технологічні уклади в виробничому потенціалі підприємства, механізми проведення трансферу технологій.

Практичне заняття

Класифікація технологій та аналіз механізмів трансферу технологій

Мета: закріплення теоретичних знань щодо сутності трансферу технологій та формування навичок класифікації технологій.

Завдання 5.1

1. Визначити основні об'єкти трансферу технологій.
2. Провести класифікацію технологій за рівнем виробничих завдань.
3. Визначити можливі форми трансферу технологій для різних галузей.

4. Проаналізувати приклади трансферу технологій у сучасній економіці.

Лабораторна робота

Ідентифікація об'єктів трансферу технологій

Мета: формування навичок визначення об'єктів трансферу технологій та оцінювання можливостей їхньої комерціалізації.

Завдання 5.2

Вибрати приклад технології (патент, програмне забезпечення, наука).

Визначити її тип та сферу застосування.

Проаналізувати можливі канали трансферу технологій.

Визначити потенційних учасників трансферу (власник, покупець, посередники).

Оцінити можливі форми комерціалізації.

План семінарського заняття

1. Класифікація технологій як необхідний етап розроблення нових бізнес-ідей.

2. Ранжування технологій за рівнем вирішуваних виробничих завдань.

Рекомендована література: основна [2; 4]; додаткова [10; 12].

Теми есе та доповідей

1. Сучасний стан трансферу технологій в Україні.

2. Комерційні форми технологічного обміну в Україні.

3. Характеристика ринків технологій.

4. Законодавство України у сфері регулювання процесу комерціалізації.

5. Зарубіжна практика функціонування інфраструктури підтримки трансферу технологій.

Питання для обговорення

1. Необхідність виникнення трансферу технологій.

2. Особливості та проблеми розвитку трансферу технологій в Україні.

3. Місце і роль трансферу технологій у технологічному розвитку підприємства.

4. Організаційні форми трансферу технологій: детермінанти вибору.

Запитання для самоконтролю

1. Управління трансфером технологій.
2. Ідентифікація об'єкта трансферу.
3. Забезпечення правового захисту об'єкта трансферу.
4. Визначення правовласників об'єкта трансферу.
5. Прогнозування розвитку технологій.
6. Вибір механізму технологічного трансферу.
7. Розроблення стратегії реалізації трансферу технологій.
8. Придбання технологій, пошук продавця (покупця) технологій.
9. Галузевий масштаб трансферу технологій.
10. Національний масштаб трансферу технологій (технопарки, інкубатори тощо).
11. Глобальний масштаб трансферу технологій (технопарки, інкубатори тощо).

Тема 2.2. Організація та засоби управління трансфером технологій

Мета: формування знань щодо сутності, принципів та методичних підходів до проведення технологічного аудиту підприємства, а також набуття навичок ідентифікації технологічних ресурсів, оцінювання їх інноваційного потенціалу та визначення можливостей комерціалізації результатів технологічної діяльності.

Методичні рекомендації до виконання

У процесі вивчення цієї теми необхідно звернути увагу на такі питання: економічна сутність технологічного аудиту, цілі технологічного аудиту, визначення етапу розроблення нової технології, особливості аналізу технологій конкурентів, оцінювання потенціалу технологічної інновації як об'єкта трансферу.

Особливу увагу слід також приділити проблемі оцінювання комерційного потенціалу технологій, визначенню прав інтелектуальної власності, етапам оцінювання комерційного потенціалу винаходів.

У практиці проведення технологічного аудиту використовують декілька методик залежно від країни знаходження підприємства, цілі технологічного аудиту тощо.

Так, рекомендації щодо технологічного аудиту в компанії для центрів IRC (*IRC Operational Manual*) виглядають таким чином.

Етап 1. Збирання інформації про компанію.

Як правило, саме візит надає ІЦ (інноваційний центр) найкращу можливість з'ясувати, чим займається компанія, що виробляє, які технологічні процеси застосовує і на яких ринках діє. Багато ІЦ розробили у себе форми або запитальники, що дозволяють отримати максимум інформації за час візиту. На основі цих питань складають звіт про візит після повернення співробітника ВЦ у свій офіс. Результатом візиту для ІЦ повинна стати досить докладна інформація, щоб на її основі:

скласти профіль технологічного запиту та / або пропозиції;

якщо виникне виказання інтересу, знати достатньо про становище компанії, щоб мати можливість оцінити доречність і перспективність;

щоб надалі відбирати в мережі ті профілі ТП / ТЗ, які були б цікаві компанії.

SWOT-аналіз (*Strengths – Weaknesses – Opportunities – Threats*) традиційно розподіляють на аналіз внутрішнього (сильні та слабкі сторони) і зовнішнього середовища (сприятливі можливості і небезпеки). Це дослідження найкраще проводити у вигляді мозкового штурму з представниками керівництва обстежуваної компанії / організації.

Аналіз внутрішнього середовища.

Визначення здібностей фірми у сфері кооперації, включаючи міжнародну.

Оцінювання технологічних сильних і слабких сторін – оптимально, її слід проводити періодично, наприклад раз на півроку.

Бачення майбутнього, місія.

Арена діяльності: ринок, технології (першопрохідці або послідовники).

Продукти / послуги.

Очевидно, мета цього аналізу – не вирішити всі технологічні слабкості, а зважити їх на фоні ринкових і виробничих тенденцій. Буває, що фірма вже володіє необхідною технологією, але внутрішній опір уповільнює її впровадження або зовсім відсуває його убік.

Аналіз зовнішнього середовища.

Важливу роль відіграє концепція технологічної розвідки.

Формулюють сприятливі технологічні / ринкові можливості (у порядку їхньої привабливості й імовірності успіху) і небезпеки (у порядку їхньої серйозності і ймовірності здійснення).

Бенчмаркінг (позиціонування в ряду аналогів і конкурентів) у рамках галузі.

Сильні сторони. Важливо розглянути сильні сторони і з точки зору самої компанії, і з точки зору тих, хто з нею працює. Рекомендовано ставити такі запитання:

Які технічні переваги ви маєте порівняно з конкурентами?

Що ваша компанія вміє робити краще за всіх?

Яке ваше положення в вашій галузі?

Слабкі сторони. Найкращим підходом стане всебічний розгляд слабких сторін, як з внутрішньої, так і зовнішньої точок зору – можливо, з боку видно такі слабкі сторони, які не видно вам? Щоб прояснити, в яких сферах вас, можливо, перевершують конкуренти, слід також запитати:

Що можна поліпшити?

Що робиться погано?

Чого слід уникати?

Сприятливі можливості. Які можливості ви бачите на ринку? Проводьте пошук вільних ніш, але пам'ятайте, що вільними вони залишаються недовго. Сприятлива можливість, побачена сьогодні, може перестати існувати вже через три місяці. Сприятливі можливості можуть виникати через дію таких факторів:

зміни як у технологічній сфері, так і на ринку – як значного, так і локального масштабу;

зміни урядової політики щодо галузі, де працює компанія;

зміни соціальних стандартів, профілю населення, стилю життя і т. д.

Можна поставити такі запитання:

У чому полягають сприятливі ринкові можливості?

Які цікаві тенденції зазначені?

Які потреби, побажання є у покупця, але не задовольняються конкурентами?

Небезпеки:

Які ви бачите тенденції, які можуть знищити вашу компанію або зробити її продукти та послуги застарілими?

Що роблять конкуренти?

Які перешкоди стоять перед компанією – наприклад, зміни в законодавстві?

Чи змінюють необхідні специфікації на продукти та послуги компанії?

Чи загрожує зміна технології становищу компанії?

Чи є в компанії борги або проблеми з фінансуванням?

Розроблення рекомендацій.

Після проведення SWOT-аналізу можна сформулювати цілі, які фірма хоче досягти, і стратегію їхнього досягнення. Завдання аудиту – сформулювати стратегію, відповідну поставленим цілям.

Основні типи стратегій:

лідерство через зниження витрат;

диверсифікація.

Для планування реалізації запланованої стратегії складають так звану «дорожню карту» – віхи в стратегії досягнення фірмою намічених цілей (конкуренти, ринок, технології), а також план дій на найближчий період.

Результати ТА в мережі IRC.

Найбільш важливі результати:

визначення можливості трансферу технологій у компанію;

ідентифікація можливості трансферу технологій з компанії. Інші можливі результати:

розроблення структурованого плану для сталого зростання компанії;

докладне оцінювання технологічного портфеля компанії та план реалізації цього потенціалу;

виявлення можливих джерел фінансування – як національних, так і європейських – для інноваційного технологічного розвитку.

Рекомендована література: основна [4; 5; 6]; додаткова [8; 10]; інформаційні ресурси [16; 20].

Практичне заняття

Проведення технологічного аудиту

Мета: формування навичок проведення технологічного аудиту підприємства та визначення можливостей комерціалізації технологій.

Завдання 6.1

Здійснення технологічного аудиту на функціонуючому підприємстві (база практики) залежно від вибраної стратегії вилучення комерційної вигоди. Результати технологічного аудиту подати за допомогою *MindMap*.

Лабораторна робота

Здійснення права інтелектуальної власності

Мета формування практичних навичок ідентифікації об'єктів інтелектуальної власності підприємства, визначення способів їхньої правової охорони та можливостей комерціалізації у процесі управління трансфером технологій.

Завдання 6.2

На основі результатів проведеного технологічного аудиту підприємства визначити об'єкти інтелектуальної власності, які можуть бути використані у процесі трансферу технологій.

Класифікувати виявлені об'єкти інтелектуальної власності за видами: винаходи; корисні моделі; промислові зразки; торговельні марки; авторські права; ноу-хау.

Визначити можливі форми правової охорони для кожного об'єкта: патентування; реєстрація торговельної марки; реєстрація авторського права; режим комерційної таємниці.

Проаналізувати можливості комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності: ліцензування; продаж прав; створення спільних підприємств; використання у власному виробництві.

Скласти короткий аналітичний звіт, у якому відобразити:
перелік виявлених об'єктів інтелектуальної власності;
форму їхнього правового захисту;
можливі способи комерціалізації.

Результати лабораторної роботи подають у вигляді таблиці аналізу об'єктів інтелектуальної власності підприємства (табл. 6.1).

Результати аналізу об'єктів інтелектуальної власності підприємства

№ з/п	Об'єкт інтелектуальної власності	Вид інтелектуальної власності	Форма правової охорони	Можливий спосіб комерціалізації

Теми есе та доповідей

1. Особливості технологічного аудиту.
2. Етапи проведення технологічного аудиту.
3. Міжнародні методики проведення технологічного аудиту.

Питання для обговорення

1. Проведення технологічного аудиту.
2. Технологічний аудит інноваційної продукції.
3. Вибір методики проведення технологічного аудиту.

Запитання для самоконтролю

1. Визначте сутність поняття «технологічний аудит».
2. Розкрийте основні етапи технологічного аудиту.
3. Визначте ціль трансферу технологій.
4. У чому полягає сутність технологічного портфеля організації?
5. Що є основними інструментами технологічного аудиту?
6. Що є об'єктом технологічного аудиту?

Тема 2.3. Ціноутворення та методи оцінювання технологій

Мета: формування у здобувачів вищої освіти знань щодо принципів ціноутворення та методів оцінювання вартості технологій і об'єктів інтелектуальної власності, а також набуття навичок застосування економічних методів оцінювання технологій у процесі їхньої комерціалізації та трансферу.

Лабораторна робота

Семінар-дискусія щодо класифікації технологій

Мета формування знань щодо класифікації технологій та методів оцінювання їхньої вартості у процесі трансферу технологій.

Питання для обговорення:

Законодавчо-нормативна база оцінювання вартості технологій.

Види вартості технологій.

Основні підходи до оцінювання технологій:

витратний;

прибутковий;

порівняльний.

Методи оцінювання інтелектуальних технологій.

Оцінювання вартості технологій з урахуванням індексу цитування патентів.

Лабораторна робота

Розрахунок вартості об'єктів інтелектуальної власності

Мета: формування практичних навичок розрахунку вартості об'єктів інтелектуальної власності.

Методичні рекомендації до виконання завдання

У процесі вивчення цієї теми необхідно звернути увагу на такі питання: законодавчо-нормативна база вартісного оцінювання технологій, види вартості, методи вартісного оцінювання технологій, методи витратного підходу, методи прибуткового підходу, методи ринкового (порівняльного) підходу, оцінювання вартості інтелектуальних технологій з урахуванням індексу цитування, оцінювання вартості інтелектуальних технологій з урахуванням індексу цитування на прикладі патентів.

Відповідно до методу виграшу в собівартості вартість OIB (S) необхідно вимірювати через визначення економії на витратах внаслідок його

використання. Вартість OIB, що оцінюється, у цьому випадку розраховують за формулою:

$$S = \text{Пр}_2 - \text{Пр}_1, \quad (7.1)$$

де Пр_2 – прибуток, що отримують з використанням результату інтелектуальної діяльності, що оцінюють, грн;

Пр_1 – прибуток, що отримують без використання результату інтелектуальної діяльності, що оцінюють, грн.

Прибутки Пр_1 і Пр_2 можуть бути обчислені за такою формулою:

$$\text{Пр}_j = \sum_{i=1}^n \frac{\text{Пр}_{ji}}{(1+r)^i} = \sum_{i=1}^n (\text{Ц}_i - \text{С}_{ji}) \frac{V_{ji}}{(1+r)^i}, \quad (7.2)$$

де n – термін виробництва і продажу товару, роки;

Пр_{ji} – прибуток, що отримують від продажу j -го товару в i -му році, грн;

r – коефіцієнт дисконтування;

Ц_i – ціна одиниці товару в i -му році, грн;

С_{ji} – собівартість товару під час його виробництва з та без використання OIB, що оцінюють, виробленого в i -му році, грн;

V_{ji} – обсяг виробництва j -го товару в i -му році, шт.

Відповідно до методу переваги в прибутку, сутність якого полягає у тому, що власник об'єкта, що оцінюють, має можливість отримати додатковий прибуток порівняно з тими, які ним не володіють, визначення вартості OIB (S) здійснюють за формулою:

$$S = \sum_{i=1}^n \frac{\text{Ц}_{нов}_i \times \text{О}_{нов}_i - \text{Ц}_{пор}_i \times \text{О}_{пор}_i}{(1+r)^i}, \quad (7.3)$$

де n – строк використання об'єкта, роки (періоди);

$\text{Ц}_{нов}_i$, $\text{Ц}_{пор}_i$ – ціна одиниці відповідно нової високотехнологічної продукції і продукції, що порівнюється, в i -му році (періоді), грн;

$\text{О}_{нов}_i$, $\text{О}_{пор}_i$ – обсяг реалізації відповідно нової високотехнологічної продукції і продукції, що порівнюється, в i -му році (періоді), шт.;

r – коефіцієнт дисконтування.

Завдання 7.1

Об'єкт, що оцінюють і який має правову охорону, – електролітичний спосіб отримання нітрилу, перевагами якого є більш висока продуктивність.

Конкурентна технологія – періодичний спосіб отримання нітрилу. Термін використання технологічного процесу електролітичного отримання нітрилу – 10 років.

Обсяг виробництва продукції з використанням об'єкта, що оцінюють – 50 000 т. Виробнича програма об'єкта, що оцінюють така: перші 20 місяців – будівництво цеху з виробництва нітрилу електролітичним способом, монтаж обладнання; початок комерційного використання – після закінчення 20 місяців. Дані щодо обсягів виробництва нітрилу наведено в табл. 7.1.

Таблиця 7.1

Дані щодо виробництва нітрилу

Термін дії виключного права	Виробнича програма, т
1	0
2	2 000
3	6 800
4	6 950
5	6 950
6	6 950
7	6 450
8	6 000
9	4 000
10	3 900

Протягом терміну освоєння та виробництва передбачено зниження ціни нітрилу, а саме: з 1 по 5 рік – 1 500 ум. од., з 6 по 7 рік – 1 300 ум. од., з 8 по 10 рік – 1 100 ум. од.

Дані щодо витрат на виробництво нітрилу наведено в табл. 7.2.

Дані щодо витрат на виробництво нітрилу

№ з/п	Найменування витрат	Періодичний спосіб отримання нітрилу, ум. од.	Електролітичний спосіб отримання нітрилу, ум. од.
1	Сировина, матеріали	433,01	336,21
2	Амортизація	251,75	167,65
3	Ремонт	70,4	54,35
4	Паливо та енергія	90,63	43,88
5	Заробітна плата	151,05	64,79
6	Адміністративні витрати	10,7	9,3

Коефіцієнт дисконтування – 15 %. Визначити вартість OIB за допомогою методу виграшу в собівартості.

Завдання 7.2

Об'єкт, що оцінюють та охороняють патентом, – конструкція автомату для дугового зварювання. Автомат для зварювання, що порівнюють, має більшу вагу, вимагає вищої кваліфікації зварювальника. Обсяги виробництва та реалізації зварювальних автоматів протягом п'яти років такі: перший рік – 200 од., другий рік – 1 000 од., третій рік – 1 000 од., четвертий рік – 1 000 од., п'ятий рік – 800 од. Ціна одного нового зварювального апарату – 1 200 ум. од., а порівнюваного – 970 ум. од. Коефіцієнт дисконтування – 15 %.

Визначити вартість OIB за допомогою методу переваги в прибутку.

Завдання 7.3

Об'єкт, що оцінюють, – технологія заливки ливарних форм, що відрізняється наявністю способу тонкого очищення чорних металів, фільтрувального матеріалу, способу виготовлення фільтрувальної тканини та установки для виготовлення фільтрувального матеріалу.

Винаходи, що використовують в оцінюваному об'єкті, запатентовані. Термін дії ліцензії – 8 років. Ціна фільтрувального матеріалу – 5 – 7 ум. од. Починаючи з п'ятого року дії ліцензії, передбачається зниження ціни фільтрувального матеріалу, а саме: з першого до четвертого року –

6,8 ум. од., у п'ятому році – 6,5 ум. од., у шостому році – 6,0 ум. од., у сьомому році – 5,5 ум. од., у восьмому році – 5,0 ум. од.

Виробнича програма така: перший рік буде витрачено на освоєння виробництва фільтрувального матеріалу та підготовку ливарного виробництва до використання технології, що оцінюється; другий рік – початок комерційного використання. Дані щодо обсягів виробництва наведено в табл. 7.3.

Таблиця 7.3

Дані щодо обсягів виробництва фільтрувального матеріалу

Термін дії виключного права	Виробнича програма, т
1	0
2	360 600
3	540 900
4	901 500
5	540 900
6	360 600
7	360 600
8	360 600

У якості базової ставки роялті приймають 5 %. Однак з урахуванням можливості використання протягом терміну дії ліцензії покращеного фільтрувального матеріалу доцільно передбачити зменшення ставки роялті, а саме: з першого до четвертого року – 5 %, з п'ятого по шостий рік – 4,5 %, сьомий рік – 4 %, восьмий рік – 3,5 %. Коефіцієнт дисконтування – 15 %. Визначити вартість OIB за допомогою методу звільнення від ліцензійної винагороди.

Запитання для самоконтролю

1. Які існують підходи до оцінювання об'єктів трансферу технологій?
2. Назвіть основні методи оцінювання об'єктів трансферу технологій.
3. Які методи оцінювання об'єктів трансферу технологій належать до витратного підходу?

4. Які методи оцінювання об'єктів трансферу технологій належать до доходного підходу?

5. Які методи оцінювання об'єктів трансферу технологій належать до ринкового підходу?

Лабораторна робота

Обґрунтування вибору організаційних форми трансферу технологій

Мета: формування навичок аналізу організаційних форм трансферу технологій та визначення правових особливостей їхнього використання.

Завдання 7.4

Проаналізуйте ситуацію з укладенням ліцензійного та субліцензійного договорів.

Визначте:

1. Яку організаційну форму трансферу технології використовують?
2. Чи мав право ліцензіат укласти субліцензійний договір?
3. За яких умов допускають укладення субліцензійного договору?
4. Чи порушені права винахідника?
5. Які дії повинен вчинити винахідник для захисту своїх прав?

Завдання 7.5

Проаналізуйте ситуацію з переданням виключних майнових прав на комп'ютерну програму.

Визначте:

1. Яка форма трансферу технології застосована у цьому випадку?
2. Чим відрізняється ліцензійний договір від договору передавання виключних прав?
3. Чи впливає передання виключних прав на раніше укладені ліцензійні договори?
4. Чи має право новий правовласник розірвати ліцензійний договір?
5. Які правові наслідки цієї ситуації?

Рекомендована література: основна [4; 5; 6]; додаткова [8; 9; 10]; інформаційні ресурси [16; 18; 19].

Рекомендована література

Основна

1. Базилевич В. Д. Інтелектуальна власність : підручник. Київ : Знання, 2020. 431 с.
2. Дроб'язко В. С., Дроб'язко Р. В. Право інтелектуальної власності : навч. посіб. Київ : Юрінком Інтер, 2021. 360 с.
3. Капіца Ю. М. Право інтелектуальної власності Європейського Союзу : монографія. Київ : Академперіодика, 2023. 472 с.
4. Капіца Ю. М., Степаненко О. П. Комерціалізація результатів наукових досліджень та трансфер технологій : навч. посіб. Київ : НДІ інтелектуальної власності НАПрН України, 2021. 284 с.
5. Пономаренко В. С., Колодізев О. М., Кизим М. О. Інтелектуальна власність та трансфер технологій : навч. посіб. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2022. 260 с.
6. Ponomarenko V. S., Kyzym M. O. Innovation development of enterprises and commercialization of intellectual property : monograph. Kharkiv : Simon Kuznets KhNEU, 2024. 410 p.

Додаткова

7. Хоменко І. І., Кравченко В. В. Менеджмент створення та комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності у наукових установах. Бізнес Інформ. 2021. № 8. С. 40–47. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-8-40-47>.
8. Hasanah U., Rodiah S., Jannah S. I. N. Formation of intellectual property commercialization strategies at industrial enterprises. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*. 2024. DOI: <https://doi.org/10.56495/ejeb.v4i3.1174>.
9. Lee S., Yoon J. Technology valuation model using patent indicators. *Technological Forecasting and Social Change*. 2024. URL: <https://arxiv.org/abs/2406.05446>.

10. Radu A., Severin A. Technology Transfer and Intellectual Property as Drivers of Economic Development. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*. 2025. DOI: <https://doi.org/10.6007/IJARBSS/v15-i10/26808>.

11. Shahbazyan K. International legal regulation of technology transfer agreements and intellectual property protection. *Law and Innovation*. 2024. DOI: [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2024.3\(50\).311646](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2024.3(50).311646).

12. Yang H. Intellectual property governance and academic technology transfer. *Technological Forecasting and Social Change*. 2025. DOI: <https://www.sciencedirect.com/journal/technological-forecasting-and-social-change>.

Інформаційні ресурси

13. Державна організація «Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій» (IP Office). URL: <https://nipo.gov.ua/>.

14. European Patent Office (EPO) – база європейських патентів. URL: <https://www.epo.org/>.

15. Espacenet Patent Search – міжнародна база патентної інформації. URL: <https://worldwide.espacenet.com/>.

16. OECD Science, Technology and Innovation Outlook – аналітичні матеріали щодо інновацій та трансферу технологій. URL: <https://data.worldbank.org/>.

17. PATENTSCOPE – міжнародна патентна база даних WIPO. URL: <https://patentscope.wipo.int/>.

18. Scopus – міжнародна наукометрична база наукових публікацій. URL: <https://www.scopus.com/>.

19. Web of Science – міжнародна наукометрична база даних наукових досліджень. URL: <https://www.oecd.org/>.

20. World Intellectual Property Organization (WIPO) – міжнародна організація з питань інтелектуальної власності. URL: <https://www.wipo.int/>.

Додатки

Додаток А

Приклад виконання завдання 1.1

У якості об'єктів матеріального світу (виробів) було вибрано:

1. Олівець Faber Castell.
2. Книга «Граф Монте Крісто» (Олександр Дюма).

3. Планшетний ПК Samsung.
4. Піна для гоління Gillette.

5. Крісло комп'ютерне.

**Результати аналізу
Олівець**

№ з/п	Ознака, що характеризує виріб	Об'єкти інтелектуальної власності
1	Конструкція виробу (графітовий стрижень, що розташовано всередині оболонки)	Винахід, що належить до пристрою, або корисна модель
2	Матеріал стрижня	Винахід, що належить до речовини
3	Матеріал оболонки	Винахід, що належить до речовини
4	Технологія виготовлення стрижня й олівця в цілому, в тому числі його фарбування та нанесення написів	Винахід, що належить до способів
5	Дизайн виробу	Промисловий зразок
6	Напис Faber Castell	Товарний знак

Приклад наведено за одним об'єктом, у звіті необхідно подати результати аналізу всіх п'яти об'єктів.

Приклад виконання завдання 2.4

Для вибраних об'єктів були визначені такі рубрики МПК.

Рубрики

Вироби	Рубрики МПК
Олівець	В43К. Письмові, креслярські та канцелярські приладдя. В43К19/00. Олівці з невисувними стрижнями, що пишуть. Гострокінцеві палички для письма (стило); крейда

Приклад подано для одного об'єкта, під час захисту завдання необхідно надати результати аналізу всіх п'яти об'єктів.

Зміст

Вступ.....	3
Плани практичних (семінарських) лабораторних занять	7
Змістовий модуль 1. Сутність інтелектуальної власності	8
Тема 1.1. Поняття інтелектуальної власності.....	8
Тема 1.2. Набуття прав на об'єкти інтелектуальної власності	10
Тема 1.3. Захист прав інтелектуальної власності	23
Тема 1.4. Здійснення права та економіка інтелектуальної власності	31
Змістовий модуль 2. Особливості та значення трансферу технологій	36
Тема 2.1. Сутність і об'єктивні передумови розвитку трансферу технологій	36
Тема 2.2. Організація та засоби управління трансфером технологій	38
Тема 2.3. Ціноутворення та методи оцінювання технологій.....	43
Рекомендована література.....	50
Основна	50
Додаткова	50
Інформаційні ресурси	51
Додатки.....	52

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ТА ТРАНСФЕР ТЕХНОЛОГІЙ

**Методичні рекомендації
до виконання практичних завдань,
лабораторних і самостійних робіт
здобувачів вищої освіти спеціальності D3 «Менеджмент»
освітньої програми «Менеджмент»
другого (магістерського) рівня**

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Укладачі: **Томах** Вікторія Володимирівна
Демченко Ганна Володимирівна

Відповідальний за видання *О. М. Ястремська*

Редактор *В. О. Дмитрієва*

Коректор *В. О. Дмитрієва*

План 2026 р. Поз. № 77 ЕВ. Обсяг 56 с.

Видавець і виготовлювач – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61165, м. Харків, просп. Науки, 9-А

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
ДК № 4853 від 20.02.2015 р.*